

Öppen utfrågning om
Finanspolitiska rådets rapport
Svensk finanspolitik 2021

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-7915-034-1
Riksdagstryckeriet, Stockholm 2021

Förord

Den 20 maj 2021 höll finansutskottet en öppen utfrågning i riksdagen om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2021 med Finanspolitiska rådets ordförande Lars Heikensten och finansminister Magdalena Andersson.

I det följande redovisas programmet, en utskrift av de uppteckningar som gjordes vid utfrågningen och bilderna som föredragshållarna visade under sina presentationer.

Program för finansutskottets offentliga utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2021

Datum: Torsdagen den 20 maj 2021
Tid: Kl. 10.30–12.00
Plats: Andrakammarsalen och via riksdagens webb-tv
Deltagare: Lars Heikensten, Finanspolitiska rådets ordförande
Finansminister Magdalena Andersson

Program

Finansutskottets ordförande Åsa Westlund (S) inleder utfrågningen

10.30

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådets ordförande, presenterar rapporten

10.45

Finansminister Magdalena Andersson ger regeringens syn på rapporten

11.00–12.00

 Frågor från ledamöterna

Finansutskottets ordförande Åsa Westlund (S) avslutar utfrågningen

Uppteckningar från den öppna utfrågningen

Ordföranden Åsa Westlund (S): Vi öppnar finansutskottets möte. På dagordningen står en öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport 2021. Finanspolitiska rådet är en myndighet som har i uppgift att göra en oberoende granskning av regeringens finanspolitik, och det sker i huvudsak i form av den rapport som vi ska få presenterad för oss i dag och också diskutera med rådets ordförande Lars Heikensten och finansminister Magdalena Andersson. Vi hälsar dem båda välkomna hit, liksom ledamöter och övriga i salen.

Vi börjar direkt med att ge ordet i ungefär 15 minuter till rådets ordförande Lars Heikensten som ska presentera rapporten i sammandrag. Sedan ska vi lyssna till finansministern i ungefär 15 minuter, och sedan ska vi ha tid för frågor från ledamöterna. Jag lämnar ordet till Lars Heikensten.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Tack för inbjudan hit till finansutskottet! Jag har ju haft förmånen att uppträda här under ett antal decennier i olika kapaciteter och har alltid tyckt att det har varit värdefulla och meningsfulla samtal. Jag uppskattar det mycket, och det är trevligt att vi kan ses här i lokalen denna gång och inte bara via länk.

Jag tänkte som sagt kort presentera vår rapport. Innan jag går in lite mer specifikt på de kapitel där vi gör våra fördjupade analyser tänkte jag ge en lite bredare bakgrund. Även om det är allmänt känt är det viktigt att inte tappa bort att vi har haft att göra med någonting som är helt unikt: en pandemi som kom plötsligt och akut och där väldigt mycket i grund och botten var osäkert.

Drar vi oss till minnes de här veckorna i mars förra året, när bilden så sakteliga blev tydlig, kommer i varje fall jag ihåg att jag var mer orolig för en kollaps i världsekonomin än vad jag någonsin har varit i mitt vuxna liv. Det var absolut en rejäl risk för detta, och det såg vi också till exempel i utvecklingen på de finansiella marknaderna, där det var fall av en omfattning som vi inte har varit med om tidigare.

Sedan har utvecklingen blivit bättre, och jag tror inte att det råder någon tvekan om att det i hög grad har att göra med den ekonomiska politik som har bedrivits. Nu talar jag om världen som helhet men även här i Sverige. BNP fallen som vi uppskattade efter några månader, när det ändå hade lugnat ned sig lite grann, till kanske 6 procent av bnp blir snarare 3 procent under fjolåret, och man ser tecken på en återhämtning redan under det här året.

Samtidigt är det naturligtvis viktigt att ha med sig i den fortsatta diskussionen att det är många människor och många företag som har drabbats, vilket säkert är oundvikligt i en sådan här situation. En del har dock drabbats mer än andra, och det har förstärkt skillnaden mellan länder och även mellan människor inom länderna. Därmed har problem som vi egentligen känner till rätt väl förstärkts, till exempel när det gäller inkomst- och förmögenhetsfördelning och även på arbetsmarknaden.

Kapitel 2 handlar om de olika stöd som regering och riksdag satte in med kort varsel. Dessa har varit av en omfattning som vi inte känner till sedan tidigare. Självklart fanns det starka skäl för att rädda liv i botten, och många av de åtgärder som vidtogs har haft med det att göra och även för att stoppa smittspridningen. Det där har vi inte gett oss in på att granska, utan vi har koncentrerat oss på de stöd som har haft primärt ekonomiska syften, så att säga.

Inledningsvis kan det ändå vara bra att konstatera att innan man sätter igång att ge stöd bör man fundera över om det är nödvändigt och vilka argumenten för det i så fall är. Vår bedömning är att i en sådan här situation är det naturligt att statsmakten ingriper. Det har att göra med att det knappast går att se framför sig att privata aktörer i ekonomin kan hålla den typ av buffertar som behövs för att hantera kriser av en så allvarlig omfattning.

Det har att göra med att det inte går att försäkra sig mot den här typen av händelser. Det har väl också att göra med att det är ganska liten risk för att det faktum att man får stöd i den här situationen leder till att man framöver skulle dra ned på sitt skydd för att man tänker att nu vet jag sedan gammalt att jag alltid får skydd. Det är ibland en fråga när man funderar över hur man ska utforma skydd. Men den här krisens unika karaktär gör att den risken har en mindre tyngd.

Stöden har, som vi bedömer det, syftat till att hålla uppe efterfrågan och den allmänna aktivitetsnivån i ekonomin. De har syftat till att skydda särskilt utsatta grupper på olika vis, och det finns därutöver det som är lite mer ovanligt, nämligen idén om att ekonomin ska kunna övervintra. Föreställningen är att även om det här naturligtvis kommer att leda till skillnader i hur vi jobbar i olika avseenden och kommer att påverka strukturomvandlingen så är det ändå inte så att vi kommer att gå tillbaka till en ekonomi som ser helt annorlunda ut i fundamentala avseenden, även om det naturligtvis är en frågeställning ju längre krisen drar ut på tiden.

Stöd bör generellt utformas så att de leder till så låga samhällsekonomiska kostnader som möjligt, och det handlar mycket om att de ska vara väl tajmade, träffsäkra, temporära och transparenta. De tre första kriterierna kan man säga underlättas om stöden innehåller en hög grad av självrisiker. Det minskar överutnyttjande och fusk, och dessutom har det den effekten att stöden kan tänkas försvinna av sig själva när de inte längre behövs. Man ökar i alla fall sannolikheten för det.

Vi konstaterar att stöden i huvudsak har haft en ändamålsenlig omfattning och inriktning. Flera av stöden infördes snabbt. Många av dem var temporära. De är utformade på det sättet, och därmed förbättras automatiskt de offentliga finanserna, som vi ska se.

Korttidsarbete, omställningsstöd, omsättningsstöd och anstånd med skatteinbetalningar var i huvudsak träffsäkra i den meningen att de i huvudsak har gått till de företag som har behövt stöden. Sänkningen av arbetsgivaravgifterna var begriplig i stunden, tycker vi, givet den kollaps som ekonomin potentiellt stod inför. Men det är naturligtvis en åtgärd som man ser är väldigt dyr, och väldigt många har fått den som inte behöver den. I den meningen är den mindre

kraftfull. Förmånligare a-kassa har bidragit till att upprätthålla allmän efterfrågan i ekonomin och har stöttat just dem som har förlorat sitt arbete. Därmed har belastningen minskat på annat ekonomiskt stöd från kommunerna till exempel.

Sedan har det getts generella, mycket stora stöd till kommunsektorn. Det har gjort att vården har kunnat möta pandemin och, också viktigt i det här sammanhanget, att kommunerna samtidigt har kunnat upprätthålla annan sysselsättning. Det finns alltså om ni så vill ett inslag av efterfrågestöd i detta förutom att sjuk- och hälsovård måste kunna fungera.

Bilden är alltså i stora drag positiv, får man väl säga. Samtidigt lyfter vi fram ett antal saker som det är viktigt att man uppmärksammar i framtiden. En del av detta kan man möjligen tycka hade gått att hantera bättre även i nuet. Vi vet till exempel att man i Danmark och Norge var snabbare med en del stöd av liknande karaktär än vad vi har varit här.

Ni ser vad det handlar om – stödnivåer och självrisker har återkommande ändrats. Förlängningar av stöd har gjorts senare, och omsättningsstödet till enskilda näringsidkare kom sent. Det där har naturligtvis skapat en väldig oro hos företag, och det kan också ha lett till att ett och annat företag har gett upp trots att de inte hade behövt göra det om de hade vetat vad som skulle komma att gälla.

Inför framtiden bör man fundera över att bygga upp någon typ av gemensam portal för olika typer av stöd som gör det enkelt för företagen att söka och också organisera stöden på ett sådant sätt så att det blir enklare för myndigheterna att se den totala stödmängd som ges för att minska möjligheterna till fusk av olika slag.

Ett viktigt inslag när man tittar på det här framöver är att man ser till att lägga upp systemen på ett sådant sätt att det går att belysa vilka som har fått stöd. Statistik av olika slag behövs, och det är också viktigt att den informationen offentliggörs i så hög utsträckning som möjligt. Detta är i sig i praktiken ett bra korrektiv mot fusk, att grannarna så att säga vet om du jobbar eller inte eller vad det nu kan handla om.

Detta om de enskilda stöden; vi får tillfälle att återkomma mer till det.

Nu ska jag säga några ord om hur politiken har förhållit sig till det övergripande ramverket, det som väl egentligen brukar vara kärnan i de här rapporterna.

Då kan man till att börja med konstatera att regelverket säger att överskottet i budgeten ska vara en tredjedels procent över konjunkturcykeln och att man ska värdera om det blir avvikelser från fall till fall och göra en bedömning av om de var motiverade eller inte.

Vi kan konstatera att det har varit väldigt stora avvikelser under 2020, och det kommer att vara det även under 2021. Vi menar att avvikelserna i allt väsentligt var motiverade av den djupa kris som har rått. Man kan till och med gå ett snäpp längre, och det tycker jag är en viktig poäng att göra, och det är att vi ju har det här ramverket just för att vi ska se till att ha så mycket resurser

att vi kan ingripa när någonting sådant här inträffar. Det är ju ett av de huvudsakliga syftena med ramverket.

De prognoser som Konjunkturinstitutet redovisar och som regeringen redovisar visar på en snabb återgång i ekonomin, och jag förstår att många externa bedömare har räknat med ännu större återgång i ekonomin. I de här bedömningarna hamnar det strukturella sparandet, som ni kan se, i linje med överskotts målet när konjunkturen åter är i balans. Det konjunkturella sparandet är sparandet rensat över konjunkturcykeln, så det är en indikator, kan man säga, på hur väl politiken förhåller sig till ramverket.

Vi konstaterar att det är svårt att se några skäl för en väsentligt annorlunda politik än den som har förts. Det är det jag har kallat för ”rimlig” här. Det förefaller ha landat ganska rätt, aggregerat. Det har inneburit en stor stimulans till ekonomin, men det har samtidigt varit inom ramen för ramverket.

Ett annat inslag i det finanspolitiska ramverket är utgiftstak. De är egentligen tänkta att bidra till budgetdisciplin och på så sätt backa upp överskotts målet. Det här är en ordning som fungerat väldigt väl, och praxis har varit att man inte har ändrat i de här taken annat än i samband med regimskiften. Nu har det skett mycket stora höjningar under våren, och i rådet diskuterade vi en hel del hur man ska förhålla sig till dessa stora ändringar. Det är klart att när taken blir exceptionellt höga, då ryms mer där inunder, och då fyller de inte den funktion som man vill när det gäller att skapa budgetdisciplin.

Samtidigt kan man säga att det var en mycket orolig situation, där det kan ha varit ett egenvärde i att göra klart att vi har de resurserna och är beredda att ställa de resurser till förfogande som behövs, även om det skulle gå väldigt illa. Det hade väl också varit så att om man hade tvingats göra återkommande ändringar i utgiftstaket under fjolåret hade det i sig inte heller varit bra för trovärdigheten i ramverket. Vi konstaterar väl därför att under de här omständigheterna har detta varit ett acceptabelt upplägg men att det förstas är viktigt att taken återgår till sina normala nivåer. Så ser det också ut i de kalkyler som regeringen har presenterat.

Ytterligare en central beståndsdel i ramverket är det så kallade skuldankaret som infördes för några år sedan. Det är inte ett operativt mål. Det är inte avsikten att man varje år ska mäta av om man ligger rätt i förhållande till den här nivån på 35 procent av bnp, men däremot fungerar det som ett minne, kan man säga, och ligger man fel många år i rad kommer man nog att hamna fel också skuldmässigt.

Regeringen ska avge en förklaring om en stor avvikelse från skuldankaret sker, och en stor avvikelse är 5 procent åt det ena eller det andra hållet. Vi kan notera att man ligger i linje med de här värdena. Skulden ligger precis under ankarets övre gräns. Å andra sidan är det, som jag noterade och vi kan prata mer om det om ni vill, att det är en teknisk förändring som har bidragit till detta i väldigt hög grad. Hade det inte varit så att det fortsätter att ske en skuldutveckling framöver hade det här varit mer oroande, men som det är nu bedömde jag att skuldutvecklingen är acceptabel.

Vi lyfter fram två oroande inslag i budgetprocessen. Det första handlar om att regeringen enligt regelverket, när man har en så stor avvikelse som vi hade i förhållande till överskottsmålet, ska avge en plan och precisera hur man tänker ta sig ur det här läget. Det är en viktig del i regelverket, eftersom det möjliggör en diskussion och ett ansvarsutkrävande som man inte kan få genom att bara lägga fram en prognos. Vi menar att en sådan plan borde ha lagts fram.

Vi har också synpunkter på riksdagens samlade budgetprocess. Den skadas av att man gör ändringar. Det här är en central del. Jag är gammal nog att ha levt med en ordning där man inte hade en sådan här budgetbehandlingsprocess, på 80-talet, och det är ingen tvekan om att det faktum att det har gått så pass bra som det har gjort delvis hänger ihop med att vi har tillämpat det här. Som ni vet är det nu tredje gången som det sker en förändring, och den här gången är den heller inte finansierad. Det är vi bekymrade över.

Slutligen tar vi i det sista kapitlet upp två frågor som har bäring på finanspolitiken och där utgångspunkten är att vi befinner oss i en värld med låga räntor. Vi vet inte om det kommer att fortsätta så; det är som ni vet mycket diskussion kring detta. Men det finns en betydande sannolikhet för att vi kommer att fortsätta att leva i en värld med låga räntor. I den situationen är möjligheterna för penningpolitiken att agera med räntan mer begränsade, och då har man börjat med omfattande tillgångsköp. Där börjar gränserna att tänjas en hel del också. Vi är osäkra på effekterna av räntesänkningarna från de här mycket låga nivåerna och av tillgångsköp, och det är dessutom så att både de låga räntorna och tillgångsköpen riskerar att bidra till finansiella obalanser i ekonomin. Det är alltså ingen tvekan om att det är mer negativa kostnader, eller hur jag nu ska uttrycka mig, förenade med penningpolitik av det här slaget än i en mer normal värld.

Vi drar slutsatsen att finanspolitiken kan komma att behöva axla ett större ansvar än vad den har gjort historiskt. Det hade varit en kontroversiell slutsats för kanske tio år sedan, men det är det knappast i dag. Internationella valutafonden är inne på detta, och till och med flera centralbankschefer har varit inne på det i tal på senare tid.

Ett par slutsatser drar vi av detta. En slutsats är att samspelet med penningpolitiken blir viktigare. Vi identifierar egentligen inga starka skäl till varför detta skulle behöva vara särskilt komplicerat. I grund och botten gynnas ju det av att Riksbanken har självständighet och att både finanspolitik och penningpolitik i Sverige har bedrivits på ett i huvudsak trovärdigt sätt under de gångna 20 åren. De problem som har funnits när det gäller samspel var egentligen alldeles i början med den här låginflationspolitiken, i början på 90-talet. Sedan förefaller det ha fungerat, i alla fall utifrån sett.

Kommunikation är nyckeln. Tydlighet från båda parter om sina intentioner i olika avseenden skapar de förutsättningar som behövs för att agera under normala omständigheter.

Vi tycker att regeringen bör utreda och förbereda en verktygslåda av åtgärder, och här är ju erfarenheterna från coronakrisen intressanta. Det finns en hel del, som jag var inne på, att lära av detta och som man kan använda.

Slutligen tar vi upp en annan fråga som rör det här med låga räntor, nämligen frågan om staten borde låna mer. Det är ju en idé som dyker upp i debatten med jämna mellanrum. Rent intuitivt kan man tänka sig att med lägre räntor borde det vara en poäng att låna mer. Men man bör komma ihåg att staten inte är en privat aktör. Man kan säga att just det att privata aktörer lånar mer i sig är ett argument för varför staten kan behöva låna mindre – varför staten kan behöva en starkare buffert, eller egentligen en mindre skuld. Vi konstaterar att det finns faktorer, till exempel den privata skulduppbyggnaden i Sverige eller det faktum att det är ett antal länder som har tänt gränserna väldigt rejält när det gäller de offentliga finanserna, som ger dem mindre motståndskraft och mindre möjlighet att agera framöver om det händer någonting.

Det gör att ett litet, öppet land som vårt behöver vara väl rustat. Vi nämner handelsstörningar, geopolitiska spänningar, klimatkriser och liknande som ytterligare faktorer som gör att man kan behöva vara starkt statsfinansiellt och offentligfinansiellt rustad.

Det här är svåra saker som närmar sig politiken, utan tvekan, och vi har den här gången nöjt oss med att resa de här frågorna och peka på olika aspekter. Vi konkluderar att det finns ett stort behov av en stark offentlig finansiell ställning framöver och kommer att återkomma till de här frågorna framöver i olika former.

Finansminister Magdalena Andersson (S): Tack för möjligheten att komma hit i dag! Tack också till Lars Heikensten för en intressant presentation.

Jag ska göra en snabb återblick över det gångna året på den finanspolitik vi har fört. Därefter ska vi se lite på vad det har haft för effekt i ekonomin, och sedan har jag några första kommentarer till de slutsatser som finns. Vi kommer naturligtvis att titta på dem noggrant på Finansdepartementet så att vi har med oss slutsatserna från rådet i det fortsatta arbetet.

Om vi tittar på den politik som vi har fört under året är det precis som Lars Heikensten sa en unik situation. Jag börjar alltså där även Lars började. Normalt sett när det kommer en kris finns det ett antal verktyg i verktygslådan som en finansminister och en regering kan plocka fram. Men det här är en annan form av kris, vilket gjorde att väldigt många av de verktygen inte är relevanta. De verktygen handlar ju om att människor ska fortsätta att bete sig som tidigare och upprätthålla efterfrågan i ekonomin – fortsätta handla, gå på restaurang och teater och allt annat. Men det skulle man ju inte göra nu, så här var vi tvungna att tänka på ett annat sätt och också pröva helt nya vägar.

Vi lade ganska tidigt fram en plan för hur vi skulle jobba med den här unika situationen. Det första var att smittspridningen skulle begränsas, och här fanns de snabba åtgärderna för att säkerställa resurser till sjukvården, till äldreomsorgen, att satsa på testning, smittspårning och sedan också vaccineringsen. Här tog vi också snabbt bort karensavdraget och tog arbetsgivarnas sjuklönekostnader. Det var liksom nummer ett.

Del två i planen var att rädda svenska jobb och företag genom den här krisen och försöka att trycka tillbaka konsekvenserna. Här kom då alla de olika

formerna av företagsstöd men också skatteanstånden, som ju för övrigt var ett av de verktyg som fanns i verktyglådan och som vi bara snabbt kunde plocka fram. Skatteanstånd hade man ju använt under finanskrisen.

Det tredje var att säkerställa trygghet och omställning för den som ändå blir arbetslös med hjälp av höjd a-kassa och bättre omställningsmöjligheter. Sedan finns det naturligtvis problem som inte upphör bara för att vi har en pandemi, och här var det naturligtvis viktigt att säkerställa en långsiktig utbyggnad av äldreomsorgen, fortsatta satsningar på polis och rättsväsen och den gröna omställningen.

Det var alltså en annorlunda situation. I en kris är det ju alltid stor osäkerhet i de ekonomiska prognoserna, men osäkerheten var ännu större här eftersom prognoserna var helt beroende av ett helt nytt virus utveckling, vilket naturligtvis gav ökade osäkerheter i hur man skulle hantera situationen. Det har ju också visat sig sedan att både den andra och den tredje vägen blev betydligt större än vad någon expert trodde under sommaren och hösten.

Vi har vidtagit historiskt stora krisåtgärder. Jag ska inte gå igenom dem, för då skulle vi hålla på till eftermiddagen bara med det. Men här är de områden vi jobbar med: välfärd, smittspridning, krisstöden till företag, trygghet i omställningen och fortsatt kamp mot samhällsproblemen, sammantaget 403 miljarder om man inkluderar höstens budgetproposition.

Ovanpå det hade vi olika former av kapitalförstärkningar, garantier och därutöver likviditetsförstärkningar. Det innebar att det var över 1 000 miljarder som ställdes till ekonomins förfogande. Allt detta har naturligtvis inte använts, men det var liksom en trygghet under förra våren när det var så otroligt osäkert och det kändes som om man stod lite vid avgrunden och inte visste vad som skulle hända.

Om vi tittar på hur Sverige har agerat jämfört med andra länder ligger våra insatser i linje med de länder som kanske är mest jämförbara i det här avseendet, som har liknande system vad gäller försäkringssystem och offentlig sektor [bild: Danmark, Finland, Norge, Sverige]. Våra åtgärder ligger i linje med de andra som andel av bnp. Vi har haft lite mindre restriktioner än de andra länderna. Å andra sidan har vi haft lite mer smittspridning, något som naturligtvis också påverkar vad som är lämpliga åtgärder. Den här är från IMF.

Om vi tittar på utfallen, vad det är som har hänt under det här året, ser vi att svensk ekonomi klarade förra året och krisen tämligen väl jämfört med många andra länder. Här är det dock viktigt att säga att det är svårt att göra sådana jämförelser, för det är klart att det dels handlar om hur smittspridningen ser ut, dels om vilka åtgärder som regeringarna vidtar men såklart också om ekonomins sammansättning. Det är klart att länder som till exempel Spanien, som är väldigt beroende av turism i sin ekonomi, påverkas mer. De hade också stor smittspridning och en väldigt omfattande lockdown.

Den här bilden visar kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd. Väldigt intressant är att de inte har ökat under krisen, vilket väl visar att de insatser som regeringen har vidtagit för att upprätthålla sysselsättningen både i kommuner och regioner men också korttidspermittering och kanske inte minst de

höjda nivåerna i a-kassan gör att de här utgifterna inte har ökat. Under finans-krisen ökade de på ett helt annat sätt.

Vi har också haft förhållandevis få konkurser under det här året, och det är klart att de olika stöd som vi har haft till företagen och skatteanstånden har påverkat detta. Det gör naturligtvis också att när vi återkommer till ett mer normalt läge i ekonomin, när företagsstöden rullas tillbaka, kommer en del företag som även i normala tider skulle ha gått i konkurs under förra året förr eller senare att göra det som en del i den naturliga strukturomvandlingen i ekonomin.

Vi har i den här krisen en fortsatt mycket, mycket hög sysselsättningsgrad. Här visas både kvinnor och män och totalt. Självklart gick sysselsättningen ned under förra året; det är ju den djupaste ekonomiska krisen sedan andra världskriget. Men sysselsättningsgraden ligger kvar på en fortsatt mycket hög nivå.

Något som är mycket intressant är att arbetskraftsdeltagandet, som normalt sett kan få sig en törn under kriser, har fortsatt att öka. Trots den mycket stora krisen har alltså människor fortsatt att söka arbete. Dock ser vi en oroväckande utveckling för kvinnor, det vill säga ett visst tillbakadragande från arbetsmarknaden. Skulle man dela upp det här på utrikes och inrikes födda kvinnor skulle jag gissa – jag har inte sett det själv – att det ser värre ut för utrikes födda kvinnor. Det är dock otroligt glädjande att vi har kunnat komma så här långt i krisen utan att arbetskraftsutbudet har fallit tillbaka utan tvärtom ligger kvar och till och med har ökat.

Med det sagt är det en bekymmersam situation inte minst för de grupper som även före krisen stod långt från arbetsmarknaden och hade problem att ta sig in. Där är arbetslösheten högre än i andra grupper. Det handlar naturligtvis om utomeuropeiskt födda, som har en hög arbetslöshet och svårt att ta sig in på arbetsmarknaden, och det handlar om förgymnasialt utbildade. Vi har haft en utveckling i ekonomin som gjort det allt svårare för förgymnasialt utbildade som inte redan har ett jobb att komma in på arbetsmarknaden. Sedan har vi de unga. Där vet vi från tidigare kriser att unga brukar stå ganska långt fram i kön för att komma i arbete när ekonomin vänder uppåt. Men det är naturligtvis viktigt att fortsätta att arbeta med de här grupperna så att man inte fastnar i långtidsarbetslöshet.

Som också Lars påpekar är det, med relativa och också absoluta mått mätt, en tämligen begränsad ökning av statsskulden under den här krisen.

Jag ska ge några initiala kommentarer till den finanspolitiska rapporten.

Det är klart att det finns väldigt mycket som vi kan lära av den här krisen, och rådet har pekat på några av dem. Coronakommissionen kommer naturligtvis också att komma med tankar kring hur vi kan rusta oss än bättre inför nästa kris och dra lärdomar av denna.

Finanspolitiska rådet påpekar att det har varit stora utmaningar i finanspolitiken på grund av den stora osäkerheten. Som jag sa i början har ju pandemin påverkat ekonomin på ett annat sätt än tidigare till följd av det faktum att det har varit så tydliga uppmaningar att vi ska undvika att umgås många tillsam-

mans och gå på restauranger på det sätt som vi har gjort tidigare. Det är klart att det har gjort det än svårare att förutse utvecklingen, utöver den osäkerhet som har funnits kring hur själva pandemin och viruset ska utvecklas. Det har alltså varit en större osäkerhet än tidigare.

Finanspolitiska rådet menar övergripande att vi har haft en väl avvägd politik och agerat tämligen skyndsamt, men man riktar också kritik mot en del åtgärder.

Den generella sänkningen av arbetsgivaravgiften är inte en särskilt träffsäker åtgärd, för som jag själv har påpekat till och från har även branscher som har gått väldigt bra under krisen fått ta del av den nedsatta arbetsgivaravgiften. Det ser vi också från regeringens sida. Å andra sidan var det en åtgärd som kunde sättas in snabbt, och det finns ju en fördel med det också. Det fanns krav på en ytterligare mycket omfattande nedsättning av arbetsgivaravgiften, och jag kan i efterhand känna att det var bra att vi inte lyssnade på det.

Man lyfte också fram den förstärkta a-kassan och stöden till kommuner och vården som viktiga delar i krispolitiken. A-kassan har ju skapat trygghet för enskilda individer.

Det är klart att kommunernas behov har ökat beroende på ökade utgifter för ekonomiskt bistånd. I kommunsektorn och vården har det naturligtvis varit en trygghet att veta att brist på pengar inte stått i vägen för det man behövt göra under krisen. Och man har inte behövt genomföra uppsägningar på grund av fallande skatteintäkter, men man kan ha gjort det av andra orsaker.

Precis som rådet påpekar är det en avvikelse mot överskottsålet 2021, men man menar att det är rimligt givet situationen. Sedan menar man att det skulle ha funnits en tydligare plan. Jag kan förstå den invändningen, men jag känner mig även i efterhand trygg med de beslut som vi fattade, så jag delar inte rådets uppfattning på den här punkten. Mot bakgrund av att vi hade en väldigt hög arbetsbelastning på Finansdepartementet gjorde jag bedömningen att det inte var väl använd tid att komma med en väldigt detaljerad plan. Osäkerheten var ju så stor om hur pandemin skulle utvecklas, kombinerat med att arbetsbelastningen var väldigt hög. Hade vi haft en väldigt detaljerad plan i höstens budgetproposition, med den information som vi hade i augusti–september, hade den varit helt överspelad redan när riksdagen skulle fatta beslut om budgeten, eftersom den andra vågen slog till mycket kraftigare än vad någon expert hade förutsett. Och jag är inte säker på att en detaljerad plan som snabbt hade blivit utdaterad hade ökat trovärdigheten för ramverket, men det kan man såklart ha olika syn på. Jag har också varit tydlig med att i takt med att osäkerheten i ekonomin minskar och virusets utveckling avtar kommer naturligtvis den här planen att bli mer detaljerad.

Rådet riktar också kritik mot oppositionens utskottsinitiativ. Där känner jag själv också väldigt stor oro över agerandet tidigare i våras, vilket jag också har uttryckt tidigare. Att hitta utgiftskoalitioner och skattesänkarkoalitioner i en riksdag är väldigt enkelt. Det är när man har en samlad budget som önskemål får vägas mot varandra. Min uppfattning är att det initiativ som togs i våras var av en helt annan dimension än de tidigare, både den finansierade extra ändrings-

budgeten förra våren och den förstärkta budgeten 2013. Om man ensidigt försvagar budgeten är man på en rutschbana ned i något som kan vara väldigt bekymmersamt. Det är min uppfattning.

När det gäller finanspolitiken i en värld med låga räntor tycker jag att rådet lyfter något som jag verkligen hoppas kommer att diskuteras mer bland både politiker och forskare i Sverige och övriga världen. Jag hoppas att det här kan vara startpunkten för en sådan diskussion.

Det går inte att säga annat än att den omläggning av riksbankslag som har gjorts i Sverige under de senaste decennierna, liksom har gjorts i hela västvärlden, med en självständig riksbank som styr mot ett inflationsmål har varit oerhört framgångsrik när det gäller att få ned inflationen. Men jag tycker att det märks i den här krisen men även tidigare att det är någonting i samspelet mellan finanspolitik och penningpolitik som har gått förlorat med detta. Frågan är hur man kan förstärka detta utan att för den skull tumma på Riksbankens självständighet och den framgång som vi haft med den politiken. Jag hoppas att det här kan bli en start för en sådan diskussion.

Precis som Lars Heikensten påpekar har vi ju en väldigt låg offentlig skuld men en väldigt kraftfull privatskulduppbyggnad. En av orsakerna till det är att det inte finns en samordning mellan finans- och penningpolitik. Med en sådan samordning är det möjligt att politikmixen hade sett annorlunda ut under de senaste decennierna än vad den har gjort. Men precis som man påpekar är det i ett läge med mindre möjligheter att stimulera genom penningpolitiken viktigt att finanspolitiken är beredd. Där finns en stor poäng med att ha en låg stats-skuld, så att det finns utrymme för att vara beredd den dagen krisen slår till.

Ordföranden: Tack så mycket för presentationen, finansminister Magdalena Andersson!

Vi går nu vidare till frågor, och då är det partiernas anmälda frågeställare som kommer att få ordet. Ordet går först till undertecknad, som alltså heter Åsa Westlund och företräder Socialdemokraterna.

Jag tycker att Finanspolitiska rådets rapport var en väldigt intressant rapport. När man har jobbat med de här frågorna under krisen är det förstås väldigt roligt att kunna ta del av rådets övergripande bedömning att det har varit ett snabbt och kraftfullt agerande i den exceptionella situationen. Rådet gör också bedömningen att åtgärderna har varit träffsäkra och starkt bidragit till att hålla ekonomin, jobb och företagande uppe genom pandemin, även om det finns synpunkter när det gäller vad som hade kunnat gå bättre.

Flera av dessa synpunkter tycker jag är väldigt värda att lyssna på. Det gäller inte minst att sänkning av arbetsavgifter kan vara en åtgärd som kostar mycket men som inte är så träffsäker. Jag tänker också på många av de kritiska synpunkterna att stödets utformning har varierat över tid och att det har varit problem med handläggningen. Det är en verklighet som beror på att det inte fanns en beredskap för den här formen av kris. Jag tycker att det är vårt gemensamma uppdrag att verkligen ta vara på de här lärdomarna och se till att

våra myndigheter är bättre rustade rent administrativt för att klara den här typen av situationer framöver.

Rådet kritiserar, med rätta, det faktum att en majoritet i riksdagen under våren kastade principen om att eventuella ändringar i statens budget ska vara finansierade över bord. Det som inte uppmärksammas så mycket, vare sig i medierna eller i Finanspolitiska rådets rapport, är att satsningen ska vara flerårig. Partierna som står bakom den här satsningen säger sig ju vara beredda att, utan att presentera någon gemensam finansiering, driva igenom samma försvagning igen ett antal år framöver. Jag har uppfattat att varje parti har haft olika förslag på finansiering. Det finns alltså ingen samlad finansiering.

Så här kanske det inte behöver bli. Det kanske blir så att regeringen, för att det ska bli så bra som möjligt för dem därute, inkorporerar förslagen i det samlade budgetförslaget så att den situationen inte behöver uppkomma. Men faktum kvarstår att partier som inte kan enas om en samlad budget eller ens en samlad finansiering ändå säger sig vara beredda att återkomma med nya ändringar som inte är finansierade.

Det är just flerårigheten som jag är ytterligare oroad över. Jag undrar om Finanspolitiska rådet har reflekterat över detta och vad man drar för slutsatser att det kan få för konsekvenser för statsfinanserna framöver. Jag undrar givetvis också om finansministern har något att säga just om aspekten att det här är ett flerårigt initiativ.

Elisabeth Svantesson (M): Tack så väldigt mycket, både Lars Heikensten och Magdalena Andersson, för era föredragningar!

Frågan som jag kommer att landa i kanske är lite ovanlig. Jag ställer den till Lars Heikensten.

Det har varit ett minst sagt exceptionellt år där finanspolitiken har varit väldigt expansiv, som sig bör naturligtvis, och riksdagen har tagit ett väldigt stort ansvar.

Finanspolitiska rådet utvärderar ju först och främst regeringen. Sedan kommenterar ni också de 4 miljarderna som gick till äldreomsorgen, som också ordföranden är bekymrad över. Det var alltså 4 miljarder som var ofinansierade ett år i förhållande till 400 miljarder till andra krisstöd. Det är de 400 miljarderna som jag vill säga något om. Jag tänker inte gå i polemik här om stödet till äldreomsorgen, men en majoritet i riksdagen är väldigt tydlig med att regeringen behöver återkomma med stöd till äldreomsorgen. Svårare än så är det faktiskt inte.

Jag tänker generellt på samspelet mellan riksdag och regering, som nu har sett annorlunda ut jämfört med någon annan kris. Jag vill veta hur Finanspolitiska rådet har följt utvecklingen mellan riksdag och regering. När man läser rapporten, som jag tycker är väldigt bra, får man känslan av att regeringen har presenterat en mängd förslag och som vi sedan har beslutat om här i riksdagen. Men det är ju inte sanningen, utan sanningen är att samspelet har funkade rätt väl.

På pressträffen som Finanspolitiska rådet höll lyfte ni till exempel fram att stödet till enskilda näringsidkare tog alldeles för lång tid – absolut. Bara för att säga det uppenbara hade det alltså inte blivit någonting om inte riksdagen i januari förra året hade fattat ett beslut om att regeringen måste återkomma med ett stöd till särskilda näringsidkare. Sedan dröjde det ytterligare många månader.

Finanspolitiken under krisen har varit så annorlunda än tidigare. På vilket sätt har Finanspolitiska rådet följt den processen, alltså samspelet mellan riksdag och regering? Riksdagen har gjort en mängd saker, och det kanske finns andra som vill lägga till något. Vi har till exempel halverat räntan och tagit många andra initiativ som inte har varit i budget men som naturligtvis har varit budgetpåverkande och helt nödvändiga för att rädda jobb och företag.

Jag undrar hur Finanspolitiska rådet har arbetat för att se samspelet när det gäller hur olika beslut har fattats. Här finns det någonting som är intressant i en kris, speciellt med tanke på att regeringen och regeringsunderlaget är i minoritet och att det ofta funnits en majoritet som har velat gå ännu längre för att rädda jobb och företag.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Det var några frågor som Elisabeth och Åsa ställde som har beröringspunkter. Det som Elisabeth sa är intressant. Som jag uppfattar det är regelverket i allt väsentligt inriktat på att man ska utvärdera regeringens politik. Samtidigt har vi observerat att ibland är det som har vidtagits en kombination av regeringens ursprungliga förslag och annat som har tillkommit. Då ger vi ibland ris och ros till regeringen specifikt och ibland till regering och riksdag. Jag hoppas att det där blev rätt – det var i alla fall ett försök att fånga det.

Däremot har vi inte lagt ned mycket möda på att kolla varje åtgärd och vem som gjorde vad. Men som jag sa hoppas jag personligen att det inte glider iväg i en riktning där väldigt mycket av budgetbehandlingen sker här i riksdagen, även om det är bra om man kan hantera en akut kris. Det var den ordning som rådde när jag började i Finansdepartementet 1985, och det var ingen bra ordning. Det är en bra ordning att lägga fram samlade budgetförslag med medfinansiering. Det är en uppfattning som ligger djupt rotad i mig.

Vi får väl se hur det blir framöver. Skulle det bli mer av brott mot ramverket tvingas vi väl att mer och mer ge oss in i den typen av diskussioner som du, Elisabeth, touchade vid. Då blir det viktigt att se vem som har orsakat vad. Men som jag uppfattar det är regelverket egentligen inte utformat för den världen.

Att budgeten är flerårig är inget som vi lagt speciell vikt vid. Vi har heller inte lagt vikt vid huruvida ändamålet med de här åtgärderna var gott eller inte. Vi får väl utgå från att ändamålet är gott och att man inte bryter mot ramverken för ett icke gott ändamål. Men oberoende av ändamålet är det viktigt att hålla sig till regelverket.

Jag kommer ihåg att jag hörde Harry Flam i något sammanhang för några år sedan tala om detta. Då var det lite grann av att ett brott är inget brott. Men

nu är det tre, och frågan är vart det för oss. Det är ytterst en fråga för er att bestämma er för om ni vill tillbaka till den ordning som rådde tidigare eller om ni vill hålla kvar vid den här ordningen.

Finansminister Magdalena Andersson (S): Det som skedde med den ofinansierade extra ändringsbudgeten är helt unikt i Sverige i modern tid, efter 90-talskrisen. Allvaret i detta kan inte nog understrykas. Att det är ett flerårigt initiativ gör det naturligtvis än mer problematiskt. Om man vill ha ett flerårigt budgetsamarbete är det naturligtvis fritt fram för riksdagen, men då får väl Vänsterpartiet tillsammans med Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna presentera ett samlat alternativ till statsbudget. Det står dem fritt fram att göra. Men problemet är att det inte är det man gör, utan man rycker och sliter i enskildheter utan finansiering. Det är lätt att göra. Det som är problemet är att man gör det som är lätt för att man inte klarar av att göra det som är svårt.

Dennis Dioukarev (SD): Tack för en, som alltid, kanonrapport! Jag har i dag lyckats avgränsa mig till följande reflektion. Sverige är ju det land i hela EU där arbetslösheten har ökat mest sedan 2018. Numera är det bara Spanien, Grekland, Italien och Litauen som har högre arbetslöshet än Sverige, och det är ju ett sällskap där vi i normala fall inte hör hemma i realekonomiska termer. Samtidigt vet vi att långtidsarbetslösheten ligger på rekordnivåer. Men allt det här är ju i grunden problem som vi förstår redan hade före pandemin och som nu alltså förstärkts. Som ni själva konstaterar i rapporten har arbetslösheten ökat sju gånger så mycket bland utrikes födda som bland inrikes födda.

Det här följer den röda tråd av problem på arbetsmarknaden som politiken försökt att lösa i decennier nu och som bevisligen varit en svår nöt att knäcka. Den politiker som hävdar något annat, att man sitter på en quickfix, ljuger förmodligen, för då hade det inte sett ut som det gör i dag.

Det vi kan konstatera är att alla beslut som har fattats i Sveriges riksdag fram till i dag har lett fram till den situation som vi just nu har på arbetsmarknaden, detta trots, eller på grund av, västvärldens kanske mest kostsamma politik för att få nyanlända och utrikes födda i arbete.

Då är frågan till er: Behövs det mer av samma politik? Finns det något som tyder på att om politiken bara subventionerar lite till kommer Europas största sysselsättningsgap att slutas? Eller bör man tänka nytt, och i så fall vad?

Emil Källström (C): Jag har först en reflektion angående diskussionen om brotten mot ramverket. Jag delar rådets och andras åsikt att det som hände sannolikt är det mest flagranta brottet mot andan i ramverket. Men man kan också se det som blott det senaste brottet mot ramverket, därför att för några år sedan var det några partier – Centerpartiet var ett av dem – som hotade att fälla ministrar om inte förslaget drogs tillbaka. Då var kanske detta det mest flagranta brottet mot ramverket. Och om vi backar bandet ytterligare några år var det tre

vänsterpartier och Sverigedemokraterna som bröt ut en del, visserligen i budgetförstärkande syfte. Men det var ju det utan tvekan mest flagranta brottet mot ramverket fram till dess.

Risken är uppenbar att om vi fortsätter i tangentens riktning kommer vi att se än mer flagranta – nu använder jag det ordet för femte gången – brott mot ett i grunden mycket sunt ramverk och som jag dessutom uppfattar har ett väldigt brett stöd.

Vad jag tror att vi skulle behöva göra nu är att sätta oss ned, inte för att förändra ramverket utan mer för att retirera till det gemensamma stödet för ramverket. Vi behöver se om det finns någonting som vi borde prata igenom, givet att det nu har dykt upp ett antal nya situationer som sannolikt inte kommer att förändras, nämligen att en majoritet av allt fler partier då och då har väldigt starka åsikter som de vill få till verklighet på ett eller annat sätt. Kan man kombinera detta med den grund som vi har i ramverket? Jag vet inte, men jag tror att vi behöver den diskussionen för att det inte bara ska fortsätta i tangentens riktning och att det som tidigare var ett starkt ramverk bara blir något som är varken hackat eller malet.

Jag har en fråga som har att göra med ramverket. I rapporten från rådet skriver man, mycket klokt tycker jag, att vi behöver hålla fast vid skuldankaret för att steg för steg få ned statsskuldsnivån, även om den inte på något sätt är på en oroväckande hög nivå nu – tvärtom. Men man skriver också att i ett nytt penningpolitiskt läge behöver finanspolitiken samspela mer med penningpolitiken. Det är ju en mer offensiv och kostsam finanspolitik som i någon mån täcker upp där penningpolitiken inte längre kan verka till följd av låga räntor och så vidare.

Jag skulle vilja höra Lars Heikensten resonera kring dessa två aspekter av rapporten: å ena sidan penningpolitikens relation med finanspolitiken och de krav som den ställer på finanspolitiken, å andra sidan betinget att upprätthålla skuldankardelen av det finanspolitiska ramverket.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Jag börjar med den sista frågan. Vi tittade lite grann på hur det har sett ut de gångna 20 åren. Som jag nämnde som hastigast tycker jag att nyckelfrågan om man ska behålla Riksbankens självständighet, vilket vi självklart anser att man bör göra och ingen egentligen har ifrågasatt, är att Riksbanken vet vad finanspolitiken får för inriktning. Min egen erfarenhet är att man ofta vet det ganska väl. Under större delen av min tid i Riksbanken visste man det. Då var det visserligen relativt stabila tider. När man går in i krisskeden finns det naturligtvis ett mycket större behov av ett samspel. Men utan att jag vet detaljerna – de vet naturligtvis Magdalena bättre än jag – är mitt intryck att samspelet vid den senaste finanskrisen och vid denna inte har misslyckats, utan alla har tagit sig samman och gett den informationen.

Under större delen av min tid i Riksbanken upplevde jag att det fanns en enighet mellan oss i Riksbanken och Finansdepartementets ledning om att det var lämpligt att bedriva en så expansiv penningpolitik som man hade utrymme

att göra för att, om det fanns utrymme, kunna strama åt och då göra det via finanspolitiken i stället. Det var en period som lade en väldigt god grund för fortsättningen. Det var under den perioden som vi betade av väldigt mycket av skulden. I kortsiktiga lägen är det klart att det fanns situationer där finansministern och till och med statsministern upplevde det ligga i deras intresse att polemisera mot Riksbanken. Men det hindrade aldrig att vi förde ett bra samtal om vad problemen egentligen handlade om, utan det var ett spel för gallerierna i betydande utsträckning.

När det gäller vad man kan göra på det här området tycker jag att det naturliga är att Riksbanken i sina olika inflationsrapporter eller penningpolitiska rapporter redogör för vilken finanspolitik man lägger till grund för den penningpolitik man bedriver. Om man gör på samma sätt i finansplaner vet man ju vad intentionen är, och om det blir aktuellt med förändringar har man ju möjlighet att prata med varandra. En sådan ordning bör man ha.

Min huvudpoäng är att när man diskuterar det här blir det ofta så laddat. Men jag har uppfattningen att just därför att man har självständighet har man en frihet att vara i dialog med alla omkring sig. Det kanske är en naivistisk syn på världen, men så tycker jag att det borde kunna fungera.

Emil Källström ställde en fråga om skuldankaret. Jag är lite osäker på vad du avsåg.

Emil Källström (C): Jag fick ett väldigt bra svar på frågan. Men det jag tycker mig se i rapporten är att oftast när man talar om vikten av en mer aktiv finanspolitik i förhållande till dagens penningpolitik menar man en mer expansiv och kostsam finanspolitik. Nu skriver jag inte er på näsan att det är det ni menar, men ofta är det detta som debattörer menar när de talar om vikten av en förnyad finanspolitik. Det går ju lite stick i stäv med det andra betinget som beskrivs i rapporten, nämligen att komma ned i skuldnivå och återigen sikta mot skuldankaret, så jag vill ha en kommentar om diskrepansen mellan detta.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: En aktiv finanspolitik i det sammanhang som vi talar om här handlar om en större beredskap att variera över tid, vilket underlättas av ett ramverk som fungerar väl och en skuld som är etablerad på en inte alltför hög nivå. Då har man ett större utrymme att agera. Även de låga räntorna underlättar ju det hela. Aktiv finanspolitik ska inte uppfattas som att man försämrar den långsiktiga offentligfinansiella ställningen. Det är inte det som vi är ute efter.

Sedan är det helt klart att merparten av de problem som vi ser på arbetsmarknaden är långsiktiga till sin karaktär. Man kan säga att en orsak till att vi anser att finanspolitiken hade en, som jag uttryckte mig om lite kortare än i rapporten, rimlig balans vid detta tillfälle är att jag inte tror att om man hade spätt på efterfrågan påtagligt mycket mer att det med säkerhet hade lett till att man hade fått så mycket lägre arbetslöshet. Det är nämligen långsiktiga problem som det handlar om i stor utsträckning.

Finanspolitiska rådet har tidigare gått in en del på det. Jag ska inte göra det här, och vi har inte gjort det i denna rapport. Men man ser att det har förstärkt ett mönster när det gäller människor med låg utbildning och utrikes födda. Så är det.

Finansminister Magdalena Andersson (S): När man jämför med andra EU-länder är det väldigt tydligt att Sverige sticker ut. Vi sticker inte alls ut i fråga om att det är få som jobbar i Sverige. Där vi sticker ut är i fråga om att det är många som är aktiva på arbetsmarknaden och antingen jobbar eller söker jobb. Det är alltså fler som jobbar i Sverige än i andra EU-länder. Men det är än fler som söker arbete i Sverige. Här skiljer Sverige också ut sig jämfört med många andra länder i just denna kris genom att vårt arbetskraftsutbud alltså inte faller tillbaka under denna kris utan tvärtom har upprätthållits. Det är en stor framgång för den svenska arbetsmarknaden och någonting som vi ska ta med oss och vara stolta över att människor fortsätter att vara aktiva på arbetsmarknaden och söka jobb snarare än att gå hemma och sätta sig vid köksbordet och ge upp. Det gör att vi har en bättre grund än andra länder för att snabbt få upp sysselsättningen efter denna kris. Om man jämför just långtidsarbetslösheten ligger Sverige faktiskt lägst i EU.

Emil Källström tog upp finans- och penningpolitiken. Jag tycker som sagt att detta verkligen behöver diskuteras mer. Det är jätteintressant att lyssna på Lars Heikensten med all den erfarenhet han har från både Regeringskansliet och Riksbanken.

Överskottsmålet är det som är mest styrande för den ekonomiska politiken. Och vi från regeringens sida sitter och styr mot överskottsmålet, och Riksbanken sitter och styr mot sitt inflationsmål. Det är klart att när vi sitter var för sig och gör det är det inte säkert att policymixen mellan finans- och penningpolitik egentligen blir optimal. Tittar man på den senaste tiden har vi levt i enlighet med det finanspolitiska ramverket. Riksbanken har levt i enlighet med sitt inflationsmål. Men det som har hänt under tiden är att vi har haft en väldigt stor privat skulduppbyggnad. Det finns flera orsaker till det. Det är klart att en anledning till det är att vi har haft ett väldigt lågt ränteläge för att Riksbanken ska leva upp till sitt mål. Frågan är då om policymixen har blivit optimal. Jag tror att vi tillsammans i politiken och bland akademiker skulle fundera igenom om det har varit optimalt. Då blir frågan mer i vilket tidsperspektiv man ser på det finanspolitiska ramverket och i samspel med annat.

Med detta sagt vill jag säga, så att alla vet, att jag inte är den som är för någon skulduppbyggnad vad gäller den offentliga skulden. Men när vi diskuterar samspelet mellan finans- och penningpolitik tycker jag att vi inte får glömma bort det som har hänt, nämligen den väldigt stora privata skulduppbyggnaden som också är en risk i ekonomin men som varken styr Riksbanken eller det finanspolitiska ramverket, så att åtminstone den parametern inte är med. Det finns andra parametrar som också är viktiga för ekonomins långsiktiga stabilitet men som inte är med i något av dessa ramverk. Det borde vi diskutera mer.

Ulla Andersson (V): Jag tackar för era föredragningar, och jag tackar Finanspolitiska rådet för rapporten.

Jag tänkte först göra en kommentar. Om man tittar på nedsättningarna av arbetsgivaravgifterna har de kostat, om jag kommer ihåg rätt, drygt 30 miljarder kronor. De avser dessutom att förlängas. Det kommer en ny extra ändringsbudget ganska snart. Det är en väldigt ineffektiv politik som har dömts ut av de flesta.

Samtidigt kan man säga att pandemin har visat på stora brister inom äldreomsorgen. Då hade man förväntat sig att en socialdemokratiskt ledd regering skulle lägga fram en budget där man vidtar de åtgärder som behövs. När den regeringen inte gjorde det vidtog oppositionen i stället åtgärder på 4 miljarder kronor. Jag tänker att man kanske kan sätta saker och ting i relation till varandra också.

Jag har två frågor. Den första går till Lars Heikensten. Det är självklart att vi ska vara väl rustade att möta en kris och att vi ska ha sunda och bra statsfinanser och så vidare. Sveriges offentliga skuldsättning är mycket låg. EU-kommissionen säger att ungefär 60 procent och därunder innebär en låg risk. Jag tror att de bedömer att 60–80 procent är medelrisk. Sverige ligger på ungefär 39 procent.

Ni för ett resonemang i denna rapport. Men jag tycker att det är ett väldigt isolerat resonemang. Tittar man på pandemin har den visat på påtagliga strukturella brister i den ekonomiska politiken. Vi hade en väldigt underfinansierad äldreomsorg som fick genomslag i en väldigt ökad smittspridning, och många gamla dog tyvärr. Vi hade för få iva-platser, vi hade inte respiratorer, vi hade inte beredskapslager och vi hade inte skyddsutrustning. Och redan före krisen hade vi massarbetslöshet och en väldigt hög långtidsarbetslöshet som redan hade bitit sig fast.

Jag menar därför att man måste väga två skålar mot varandra. En statsskuld är inte isolerad. Pengarna används till någonting så att säga, vilket ligger i den andra vågskålen. Det är detta som min fråga handlar om.

Om man har en väldigt låg statsskuld och samtidigt har bostadsbrist, hög arbetslöshet, väldigt hög långtidsarbetslöshet, en underfinansierad välfärd och massarbetslöshet och dessutom en väldigt hög privat skuldsättning tycker jag att dessa delar också borde ha funnits med i Finanspolitiska rådets resonemang kring den offentliga skuldsättningen. Jag tycker att man har isolerat sig väldigt mycket från konsekvenserna av det, och jag skulle vilja höra varför.

Jag har också en fråga till finansministern. När samtal fördes om det finanspolitiska ramverket kom man också överens om att det skulle göras en översyn 2027, tror jag. Det betyder att det är tre år kvar till Parisavtalet. Vi har sett stora brister inom välfärden med underfinansiering. Vi har ett överskottsmål som inte korrelerar med skuldankaret. Kopplar man detta till min fråga till Lars Heikensten också finns det egentligen en stor anledning att tidigarelägga en översyn av det finanspolitiska ramverket. När man ska utvärdera hur samhället mår när vi gick in i pandemin skulle det kunna leda till slutsatser som gör att vi kanske behöver se över vad vi har gjort och förändra en del.

Därför tänkte jag fråga finansministern om hon tänker ta några initiativ till en tidigareläggning av översynen av det finanspolitiska ramverket.

Jakob Forssmed (KD): Fru ordförande! Jag tackar Finanspolitiska rådet för en väldigt bra och intressant rapport. Jag vill också tacka för bra föredragningar här i dag.

Jag tänkte också reflektera lite grann kring ramverket initialt eftersom en stor del av diskussionen har hamnat där under denna utfrågning. Det finns väl skäl för alla att vara lite ödmjuka och fundera lite grann på hur man vill göra framåt. Men jag tycker också att det förtjänar att diskuteras lite mer även av rådet framöver. Det är ett möjligt inspel. Vi har nu haft en situation med över 20 extra ändringsbudgetar med en omslutning på omkring 400 miljarder kronor. Det är klart att detta inte är en samlad budgetprocess. Det är mycket, men det är inte en samlad och sammanhållen budgetprocess. Det diskuterades väldigt lite här. Bara för att det sker i Regeringskansliet innebär det inte att alla utgifter vägs mot varandra i varje läge. Så har definitivt inte varit fallet här. Jag är inte kritisk till det. Det har varit nödvändigt för att hantera krisen i långa stycken. Men det är klart att det inte på något sätt är en samlad budgetprocess.

Extra ändringsbudgetar var inte ens tänkta att användas på detta sätt. Det visar hela riksdagens praxis kring extra ändringsbudgetar, där det till exempel inte finns motionsrätt på samma sätt som det finns kring vanliga budgetar eftersom de extra ändringsbudgetarna i princip enbart ska vara för att hantera små saker när man behöver göra justeringar på grund av att rättighetsbaserade anslag behöver ändras på olika sätt, till exempel när någon husdjursjukdom har exploderat på ett sätt som inte var förutsett och så vidare.

Detta behöver man reflektera mer över framöver och fundera över hur vårt regelverk ser ut i kristider och hur vårt ramverk ser ut.

Det finns en annan sak som är värd att reflektera över. Rådet gör en relativt stor sak av detta utskottsinitiativ. Vår bedömning var att detta hade sin grund framför allt i Coronakommissionens rapport. Och när regeringen inte agerade gjorde vi det. Det tillkom ett beredningskrav kring detta, till skillnad från när det gäller de andra utskottsinitiativen som riksdagen har beslutat om, där det har varit krav på regeringen att återkomma med stora budgetpåverkande åtgärder men där det inte alls har funnits samma beredningskrav till exempel för att driva fram omsättningsstöd som också rådet pekade på kom alldeles för sent.

Också regeringspartierna har kommit väldigt sent med förändringar som har inneburit skillnader i storleksordningen 10 miljarder kronor och som inte har varit beredda på sedvanligt sätt utan som har skett genom utskottsinitiativ. Det berörs inte heller.

Det får så att säga vara lite ordning i proportionerna i denna diskussion. Det tycker jag att alla, även finansministern, kan reflektera lite grann över. Sedan får vi återkomma och gärna ha en bred diskussion om hur detta ska fungera framåt. Det vill jag gärna bidra till. Vi är definitivt inte intresserade av, och kommer aldrig att medverka till, att vi riskerar de offentliga finanserna i Sverige. Det är en lite längre reflektion som jag ändå tycker förtjänar att nämnas.

Rådet får också gärna reflektera över om det finns skäl för Finanspolitiska rådet att bidra i denna diskussion mer aktivt och ha ett ännu mer retrospektivt perspektiv på denna kris och kanske göra något särskilt kring detta och samspillet mellan riksdag och regering och hur det har fungerat, när det har fungerat väl som det har gjort väldigt mycket men också vad det kan ha för konsekvenser i framtiden. Det tycker jag vore väldigt spännande att få lite mer av än vad som nu ges i rapporten. Ni har en specialistkunskap som det är väldigt angeläget att vi får ta del av när det gäller dessa processfrågor.

Min fråga till Magdalena Andersson handlar om en av rådets iakttagelser när man går igenom regeringens krisstöd. Det handlar om permitteringsstödet och att regeringen valde att gå fram med den begränsning som inte fanns från början i permitteringsstödet utan som tillkom när regeringen valde att gå fram med förslag från Ferbes utredning, att i kortidspermitteringsstödet föra in kravet på att företag måste minska sina arbetskraftskostnader och säga upp tillfälligt anställd personal. Detta fanns inte i den svenska utredningen från början. Det går emot internationell kriserfarenhet. Länder som Tyskland, Österrike, Luxemburg och Belgien ändrade sina kortidspermitteringssystem efter finanskrisen för att också omfatta tillfälligt anställda. Men regeringen har valt att inte göra det utan tvärtom ställa detta krav i kris.

Finanspolitiska rådet skriver: Skillnaderna mellan tillverkningsindustrin och hotell- och restaurangbranschen beror emellertid inte bara på krisens varierande effekter på efterfrågan i olika branscher utan även på att en av regeringens krisåtgärder, stödet för korttidsarbete, i princip inte har omfattat tillfälligt anställda. Rådets slutsats är att denna skillnad sannolikt har inneburit att personer inom hotell- och restaurangbranschen i högre grad har förlorat sina arbeten.

Jag tycker inte att regeringen någonsin har lyckats framföra en argumentation i denna fråga. Det vore därför intressant att höra om finansministern mot bakgrund av rådets rapport tycker att det finns skäl att ändra sig på denna punkt.

Ordföranden: Vi har 15 minuter kvar, och det återstår minst två frågeställare. Även om frågorna själva förtjänar ett seminarium får ni försöka vara lite kärnfulla i svaren så att vi hinner med två frågeställare till.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Jakob Forssmed lade upp detta bra för mig på det sättet att han sa två saker som fick mig att komma ihåg att jag skulle kunna nämna i detta sammanhang.

Den ena är att ni verkligen ska känna att ni har möjlighet att framföra synpunkter på saker som vi skulle kunna ta upp och belysa. Detta är nämligen ett tillfälle för mig att fånga upp era tankar kring detta. Precis som jag sa att riksbankschefen ytterst kan bestämma själv om räntan kan vi ytterst bestämma själva vad vi tar upp. Det är jättebra att få inspel, så är det sagt.

En annan sak är frestande att nämna och som jag inte kan låta bli att nämna. Jag pratade med kanslichefen i går om budgetförslaget för Finanspolitiska rådet. Det är så att vi har råd med en extern studie ungefär, och den hade vi tänkt ägna åt klimatfrågan och skuldfrågan när det gäller klimatet. Men jag håller med Jakob Forssmed om att det är en bra frågeställning som han reser. Jag sa redan i går till Göran att jag tycker att vi ska lägga in om att vi inte kan vara så begränsade i fråga om möjligheterna att ta oss an frågor eftersom det finns flera frågor som är centrala. Och jag tror att det ligger i finansutskottets intresse att vi faktiskt har möjlighet att belysa en del av dessa frågor med ett finanspolitiskt perspektiv, att inte bara Klimatpolitiska rådet har möjlighet att diskutera hur det finanspolitiska ramverket ska se ut så att säga utan att även vi ska ha möjlighet att göra det i ljuset av klimatfrågan skulle kunna vara en poäng.

Detta för mig in på det som Ulla Andersson tog upp. Jag tycker att frågan om skuldens storlek inte har något absolut svar. Ingen kan påstå att man vet exakt vad som är rätt eller fel. Vi tycker att det är viktigt att lyfta fram att det finns ett antal rätt stora risker. Men det är klart att man kan säga att en välfärdssektor som går på knäna är en typ av risk. Klimatpolitiska rådets utgångspunkt är väl att vi har dragit på oss en stor klimatskuld. Och kanske är det lika bra att vi betar av på klimatskulden som att vi behåller statsskulden eller den offentliga skulden.

Dock tycker jag inte att man kommer ifrån frågan: Vilken generation är det som ska betala? Det finns ändå en del som talar för att det faktiskt är vår generation som borde betala för att beta av den här klimatskulden och inte framtida generationer. Då landar man ändå i att det inte bara är en fråga om vad vi ska lägga pengarna på utan att det i hög grad är en fråga om vad vi är beredda att finansiera. Då återkommer jag till min 80-talserfarenhet och att ingenting är lättare än att öka ramarna så att säga. Det är därför som man har detta ramverk, för att man ska hålla i det och framtvunga prioriteringar och ställa skatter i det fallet mot ytterligare klimatsatsningar. Men frågan är komplicerad, och jag kan bara lova att vi ska försöka återkomma till den. Det är en viktig diskussion att föra framöver.

Finansminister Magdalena Andersson (S): Jag ska börja med Ulla Anderssons fråga. Vid den senaste översynen av det finanspolitiska ramverket var vi överens om att vi skulle göra detta vart åttonde år. Att man skulle göra det tidigare än inom åtta år nu är ingenting som jag har reflekterat över. Jag har ägnat mig mycket åt krishantering det senaste året. Men om det finns en vilja från riksdagen att vi ska se över det finanspolitiska ramverket tidigare än vad vi har sagt är jag naturligtvis beredd att reflektera över det. Och det är ingen hemlighet att mitt parti också tycker att vi borde ha ett balansmål snarare än ett överskottsmål just i denna situation när alla 40-talister kommer upp i 80-årsåldern och det behöver ske en stor utbyggnad av äldreomsorgen och som var argumentet för att vi införde ett överskottsmål över huvud taget.

Jakob Forssmed tog upp korttidspermitteringen. Det är naturligtvis en av de frågor som Coronakommissionen kommer att titta på. Anledningen till att vi gick fram med vårt förslag var att det var det som låg på bordet från Ferbe. Det var Ferbes utredning som vi snabbt beredde, och det var detta förslag. Men det är viktigt att säga att när det gäller den lag som gäller för korttidsstöd är det inte omöjligt för visstidsanställda att bli korttidspermitterade, utan det handlar om huruvida man är central för verksamheten eller inte. Det utesluter inte korttidspermittering av även tim- och visstidsanställda. Sedan får man naturligtvis utvärdera hur det har fungerat under denna kris.

Egentligen tycker jag att detta lyfter fram en större fråga. Den handlar om hur arbetsvillkoren ser ut i denna bransch. Varför är det just i den här branschen så många timvikarier och visstidsanställda? Och en fråga som över huvud taget inte har lyfts fram är frågan om alla som nu är timvikarier och har väldigt osäkra scheman i denna bransch och som har blivit sjuka i corona, många av dem blev dessutom troligen smittade på jobbet. Men på grund av deras anställningsform får de inte ut någon sjukförsäkring. Den trygghet som vi har försökt ge till denna bransch för att den ska ta sig genom krisen har branschen inte gett sina anställda. Det är en annan fråga som jag tycker inte riktigt har lyfts fram än.

En annan aspekt på detta är att vi samtidigt ser att mycket arbetskraftsinvandring sker till enklare arbeten i Sverige mitt i denna kris samtidigt som vi har en hög arbetslöshet. Man kan också reflektera över varför det är på det sättet.

Jakob Forssmed har en poäng med det han säger. Det är klart att med alla dessa ändringsbudgetar kan man diskutera om man har en samlad budgetprocess eller inte. Det är en relevant aspekt på detta. Det är också mot denna bakgrund som jag i normala tider skulle vara väldigt kritisk mot alla utgiftsdrivande utskottsinitiativ som har kommit under detta år. Men där har jag inte ägnat mig åt att rikta kritik mot dem.

Däremot tycker jag att det som man gjorde med denna extra ändringsbudget är ett brott mot budgetordningen av en helt annan dimension än vad som har skett tidigare och alla utgiftsdrivande utskottsinitiativ i största allmänhet som har kommit. Utan att ha en finansiering i en ny utgiftskoalition – nu vet man inte hur Vänsterpartiet kommer att hantera detta framöver, men det framstår inte som en sannolik majoritet för att komma överens om en helhet i en budget – väljer man ändå att skapa en utgiftskoalition. Det är väldigt lätt att göra det, och det är väldigt lätt att hitta skattesänkarkoalitioner också. Men går man den vägen framåt är man inne på en väldigt farlig stig.

Det som jag är bekymrad över när ni nu har gjort detta är att man släpper anden ur flaskan, och den är väldigt svår att stoppa tillbaka igen. Och det är egentligen bara ni som kan göra det.

Elisabeth Svantesson (M): Mats Persson följer detta på webben men kan inte ställa sin fråga. Men jag ska läsa hans fråga. Den lyder:

Finanspolitiska rådet kritiserar regeringen för att det saknas en plan tillbaka till överskotts målet. Hur ser finansministern då på denna kritik, och hur ser finansministern att vägen tillbaka ska se ut? Är det genom höjda skatter?

Ordföranden: Detta var alltså en fråga från Mats Persson, Liberalerna.

Karolina Skog (MP): Jag skulle vilja gå vidare med det som antyds i båda föredragningarna om de långsiktiga effekterna kopplade till ökad ojämlikhet i Sverige. Det har konstaterats att de penningpolitiska åtgärderna har stärkt förmanerna som är kopplade till ägande. Vi vet också från Långtidsutredningens senaste rapport att det är just kopplingen till möjligheten att inneha kapital som är grunden och den viktigaste delen av den ökande ojämlikheten i Sverige. Finansministern nämner också de risker som finns och som vi har sett i tidigare kriser, riskerna kring att långtidsarbetslösheten biter sig fast i de mest utsatta grupperna.

Jag skulle gärna höra er båda två reflektera över dessa risker och vilka risker de utgör för ekonomin framåt om denna utveckling fortgår, att klyftorna ökar, att möjligheterna att äga splittras och att vi får större skillnader mellan dem som inte äger och dem som äger i Sverige.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Vi har haft en dramatisk ökning av förmögenhets- och inkomstskillnaderna i det här landet under de senaste decennierna. Så är det. Det är mer dramatisk än på många andra håll, mycket på grund av att vi började från ett väsentligt bättre läge i och för sig. Bakom detta ligger en internationell utveckling. Det har mycket att göra med kombinationen av globalisering och teknikens utveckling. Exakt hur mycket man ska lägga på det och det andra finns det lite olika akademiska studier om. Men båda faktorerna spelar in. Det är därför som fenomenet är internationellt.

Men det är naturligtvis samtidigt så att det har drivits av politikens inriktning i västvärlden under de senaste decennierna. Så är det också.

Om du frågar mig vad man ska göra åt detta är det i första hand att man ska se över skattesystemet. Jag skulle vilja säga att det råder en för ekonomer ovanligt hög grad av samstämmighet om vad det är som behöver göras på detta område. Det handlar om att minska beskattningen på arbetskraft och öka beskattningen på kapital. Det kommer vi liksom inte ifrån ifall vi ska göra någonting åt detta. Sedan kan man ha väldigt många olika uppfattningar om exakt hur detta ska gå till. Men om det ska bli gjort måste ni på något sätt ta något slags samlat initiativ. Det säger sig självt att varje skattehöjning kommer att mötas med ett stort motstånd. Man måste därför på något sätt samla sig kring något slags helhet som man tror leder till en bättre ekonomi. Och jag menar att det har visat sig gång på gång att sådana lösningar finns. Det är en politisk fråga att det inte löses helt enkelt.

När det gäller arbetslösheten är det som du sa och som vi har konstaterat flera gånger. Magdalena Andersson har rätt i att vi har haft en kraftig ökning

av sysselsättningsgraden, och det är fantastiskt fint. Men vi har fortfarande en betydande arbetslöshet, vilket innebär att det finns en massa lediga resurser, om man vill uttrycka sig i ekonomtermer. Där tror jag att det råder mindre enighet bland ekonomer om vad man bör göra och vad man inte bör göra. Men det har naturligtvis att göra med både utbildning och att skapa system där människor har en möjlighet att komma in på arbetsmarknaden. Det är framför allt det senare som det finns olika uppfattningar om hur man bör göra. Detta är jättestora frågor. Men de ligger lite vid sidan om det som vi i huvudsak fokuserar på denna gång.

Sedan var det en fråga till Magdalena Andersson. Men låt mig göra ett litet instick där. Vad Magdalena Andersson säger när det gäller detta är att situationen är väldigt osäker och att det är skälet till att man inte lägger fram en plan. Men det naturliga att tänka sig är att behovet av en plan just dyker upp när situationen är osäker. Det är något slags problem med det. Det är just när spelplanen av någon anledning välts över som man behöver ha en diskussion om hur vi tar oss tillbaka så att säga. Det är det som denna plan skulle ha gett underlag för.

Finansminister Magdalena Andersson (S): Det är inte så att det inte finns någon plan, men den är ganska rudimentär. I takt med att osäkerheten minskar kommer denna plan att bli mer och mer utvecklad. Som sagt: Jag är inte säker på att en detaljerad plan som hade varit överspelad hade stöttat trovärdigheten för ramverken.

När det gäller Karolina Skogs fråga är det oerhört bekymmersamt om personer under en längre tid hamnar utanför arbetsmarknaden. Det som är viktigt är att man fortsätter att vara aktiv och söka jobb. Det är någonting som vi verkar ha lyckats väldigt bra med i Sverige. Men sedan handlar det också om att ta till vara denna tillgång. Och där behöver vi vara aktiva i hur vi utformar åtgärder. Ibland finns det en diskussion om att bara man jobbar med olika former av lägre ingångslöner kommer det att lösa problemet. Men den situation som vi nu har med fri arbetskraftsinvandring från hela världen men också inom EU gör att denna typ av åtgärder inte nödvändigtvis träffar personer som befinner sig i långtidsarbetslöshet i Sverige.

Med den öppna arbetsmarknad som vi har behöver vi nog i stor utsträckning jobba med åtgärder som är direkt riktade mot de här individerna för att just de ska komma i arbete. Det handlar naturligtvis dels om utbildningsåtgärder, dels om olika former av arbetsmarknadsåtgärder och subventionerade anställningar så att man säkerställer att det är just dessa individer och inte arbetskraftsinvandrande från andra delar av världen eller Europa som får de arbeten som växer fram i Sverige. Den delen av diskussionen om långtidsarbetslöshet tycker jag ibland att man tappar också bland ekonomer i Sverige.

Ordföranden: Stort tack för en intressant rapport och deltagandet här i dag, Lars Heikensten, ordförande för Finanspolitiska rådet! Jag hade också tänkt

säga att jag ser fram emot den klimatstudie som ska komma. Jag vet inte om jag vågar säga det nu efter den här diskussionen, men om den kommer så ska jag med nöje ta del av den.

Stort tack även till finansministern för deltagandet här i dag och för diskussionerna!

Därmed avslutar vi den öppna utfrågningen om Finanspolitiska rådets rapport 2021.

BILAGA

Bilder från utfrågningen

Bilder visade av Lars Heikensten

Goda skäl att ge direkta stöd

- Goda skäl för staten att agera som en försäkringsgivare. Omfattande, unik.
- Stöd till företag, individer, kommuner och regioner för att upprätthålla efterfrågan och skydda utsatta grupper, men också för "övervintring".
- Största möjliga effekt till lägsta samhällsekonomiska kostnad:
 - Vältajmade
 - Träffsäkra
 - Temporära
 - Transparenta
- Självrisiker minskar risken för överutnyttjande eller fusk – stöden minskar av sig självt när efterfrågan i ekonomin återvänder.

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

I huvudsak ändamålsenlig omfattning och inriktning

- Flera av stöden infördes förhållandevis skyndsamt.
- Genomgående temporära – förbättrar de offentliga finanserna efter krisen.
- Korttidsarbete, omställningsstöd, omsättningsstöd och anstånd med skattebetalningar i huvudsak träffsäkra.
- Generella sänkningar av arbetsgivaravgifter är mindre träffsäkra; bör undvikas i framtiden.
- Förmånligare a-kassa har stöttat de som förlorat sitt arbete och minskat behovet av annat ekonomiskt stöd.
- Generösa tillskott till kommunsektorn; vården har kunnat möta pandemin samtidigt som sysselsättningen upprätthållits.

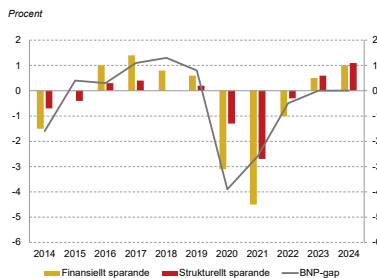
FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Förändringar och dröjsmål har skapat onödig osäkerhet

- Stödnivåer och självrisiker har återkommande ändrats.
- Förlängningar av omställningsstödet borde gjorts tidigare och omsättningsstödet till enskilda näringsidkare kom sent.
- Gemensam portal. Förenklar för företagen. Minskar risken för att stöd betalas ut felaktigt.
- Statistik och information om stödmottagare bör säkras från början. Extern granskning och utvärdering.

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Politiken förenlig med ramverket

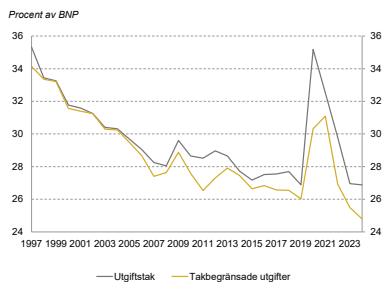

Källa: VP21.

- Överskottet 1/3 procent över cykeln. Avvikelse bedöms från fall till fall.
- Stora avvikelser från överskottsmålet 2020 och 2021. Motiverade av den djupa krisen.
- Snabb återgång. Strukturellt sparande i linje med överskottsmålet när konjunkturen åter är i balans.
- Politiken förenlig med det finanspolitiska ramverket – rimlig.

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Kraftigt höjda utgiftstak

Källa: KI och VP21.

- Centralt inslag i ramverket. Ordnad process och strikt budget prövning.
- Mycket stora höjningar av utgiftstaken 2020–2022. Tillbaka på samma nivå som före krisen 2023.
- Höga tak kan skada budgetdisciplinen. Men också skapa trygghet. Frekventa ändringar inte heller bra.
- Viktigt att taket återgår till normala nivåer.

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Skulden tangerar det övre intervallet

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
VP21	35,1	39,9	39,9	37,0	33,7	31,4
KI september 2020	35,2	39,9	40,0	40,1	39,7	39,0
KI mars 2021	35,1	40,5	38,9	36,1	34,1	33,3

- Skuldankaret 35% av BNP. Komplement till överskottsmålet – ett minne. Förklaring vid stor avvikelse.
- Skulden tangerar ankarets övre gräns. Fortsätter sjunka från 2022. Stor del av minskningen fram till 2023 följd av teknisk omläggning.
- Skuldutvecklingen i Sverige är acceptabel. Utrymme finns att vidta fler åtgärder vid svagare utveckling.

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Oroande inslag i budgetprocessen

- Om det finns en tydlig avvikelse från överskottsmålet ska regeringen presentera en plan för återgång till målet:
 - Regeringen har inte presenterat en tydlig plan
 - Försvårar uppföljning och ansvarsutkrävande
- Riksdagens samlade budgetprocess skadas med ändringar i budgeten genom utskottsinitiativ. Tidigare kritik från rådet.
 - Initiativet i april 2021 innebär en ofinansierad utgiftsökning
 - Rådet oroat över försvagningar av budgetprocessen
 - Central del av det finanspolitiska regelverket

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Mer aktiv roll för finanspolitiken

- Låga räntor ger litet utrymme för räntepolitik. Osäkerhet kring effekterna av penningpolitiska tillgångsköp på efterfrågan och inflation.
- Både låga räntor och tillgångsköp förstärker finansiella obalanser. Tillgångsköp medför också risker för de offentliga finanserna.
- Finanspolitiken kan behöva axla ett större stabiliseringspolitiskt ansvar. Samspelet med penningpolitiken viktigare. Självständighet och trovärdighet ger bra grund. Kommunikation är nyckeln.
- Regeringen bör utreda och förbereda en verktygslåda med åtgärder. Lärdomar från denna kris.

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Den offentligfinansiella ställningen bör inte försvagas

- Låga räntor - borde staten låna mer? Statens roll är bred – omfattande resurser kan krävas i kriser. Coronakrisen exempel.
- Omfattande privat skulduppbyggnad i Sverige en risk idag. Hög offentlig skuldsättning i omvärlden ger mindre motståndskraft.
- Andra exempel på risker: handelsstörningar, geopolitiska spänningar och klimatkris.
- Fortsatt behov av stark offentligfinansiell ställning:
 - Svåra avvägningar
 - Rådet avser återkomma

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Tack!

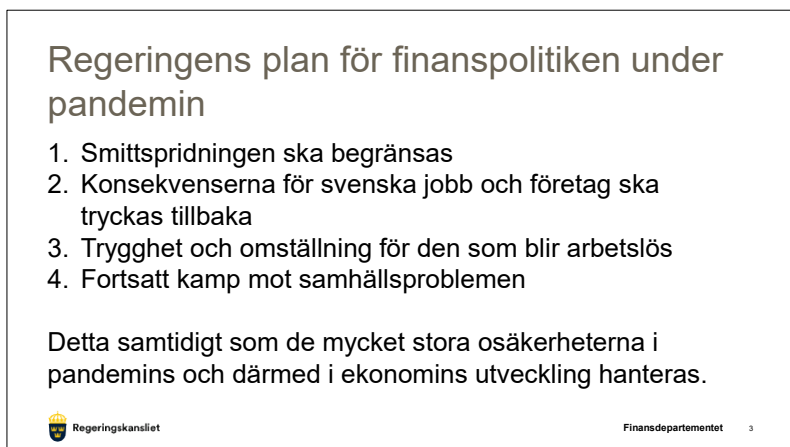
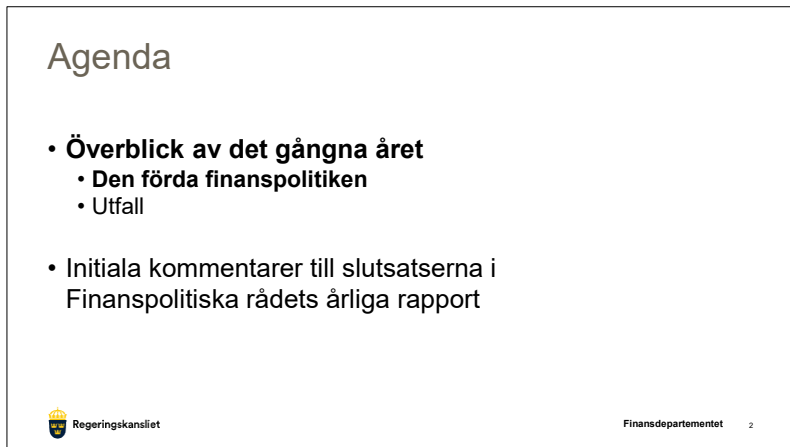
@fnpolradet
www.fpr.se

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Kontakt

- Lars Heikensten, ordförande, 070-584 22 58, lars.heikensten@fpr.se
- Göran Hjelm, kanslichef, 08-453 59 88, goran.hjelm@fpr.se
- www.fpr.se
- info@fpr.se

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Bilder visade av Magdalena Andersson

Samlade krisåtgärder, sida 1 av 3

Miljarder kronor	2020	2021		Totalt
		varav BP21	varav EÅB+VÅB	
Mer resurser till välfärden och minskad smittspridning				
Generella statsbidrag till kommuner och regioner	21,0	10,0	12,5	43,5
Kompensation för merkostnader inom vård och omsorg	10,0		11,0	21,0
Uppskjuten vård och covid-vård		4,0	2,0	6,0
Testning och smittspårning m.m.	8,3	2,0	10,1	20,4
Snabb och säker vaccinering			8,7	8,7
Tryggare äldreomsorg		4,0		4,0
Karensavdrag, sjukintyg, riskgrupper och smittbärandepening m.m.	6,7	0,8	2,7	10,2
Övriga tillskott till vård, skola och omsorg m.m.	0,5	4,5	1,0	6,0
Krisstöd för att rädda svenska jobb och företag				
Korttidspermittering	35,1		23,7	58,9
Sänkta arbetsgivar- och egenavgifter, brutto	33,0			33,0
Omställningsstöd, omsättningsstöd m.m.	6,0	3,5	44,7	54,2
Sjuklöneansvar, hyresstöd m.m.	16,1	3,8	14,5	34,4
Idrott, kultur, mediestöd	4,7	1,9	6,4	12,9

Samlade krisåtgärder, sida 2 av 3

Miljarder kronor	2020	2021		Totalt
		varav BP21	varav EÅB+VÅB	
Trygghet och omställning för den som blivit arbetslös				
Förstärkt a-kassa	5,3	5,7	1,1	12,2
Aktiv arbetsmarknadspolitik och fler utbildningsplatser	6,6	8,3	6,2	21,1
Övrigt	0,6	0,1	1,0	1,7
Jobba Sverige ur krisen tillsammans				
Kraftfull grön ekonomisk återstart	3,0	8,9	1,8	13,7
Fler ska komma i arbete		23,6	2,9	26,5
Hela landet ska växa		5,2	0,4	5,7
Sverige ska vara ett tryggt land för alla		3,3	0,4	3,8
Förstärkning av hushållens ekonomi		11,4		11,4
Övriga åtgärder	4,2	4,5	2,6	11,3
Totalt (satsningar från både sida 1 och 2)	161,0	105,4	153,8	420,3

Samlade krisåtgärder, sida 3 av 3

Kapitalförstärkning	Belopp mdkr
Kapitalförstärkning statliga företag	10
Totalt	10

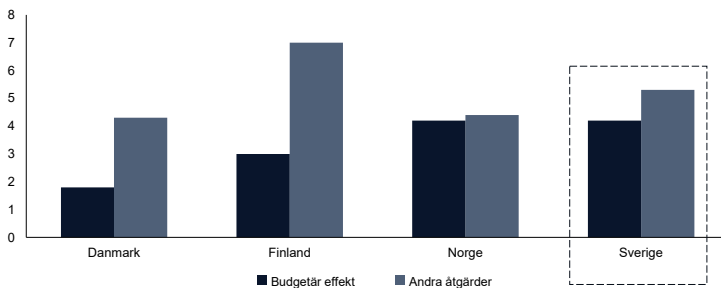
Garantier	Höjning mdkr
Statens företagsakut 2020	100
Statens företagsakut 2021	50
SEK (från 125 till 200)	75
EKN (från 450 till 500)	50
Europeiska investeringsbanken och SURE	20
Flygföretag	5
Totalt	300

Likviditetsförstärkning	Maxbelopp mdkr
Anstånd skattekontot	669
Ytterligare momsansänd	7
Periodiseringsfond	13
Totalt	689

Sveriges ekonomiska insatser i linje med jämförbara länder under 2020

Ekonomiska stödåtgärder 2020

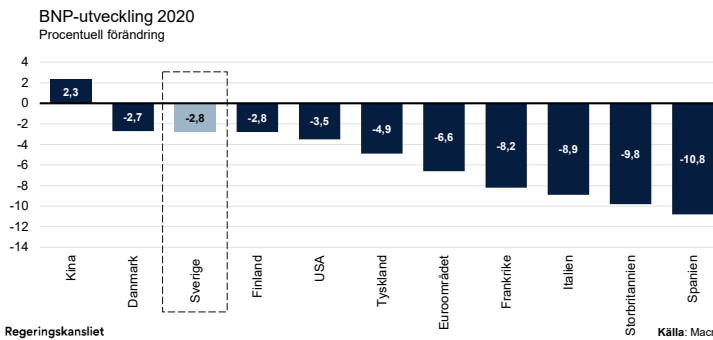
Procent av BNP

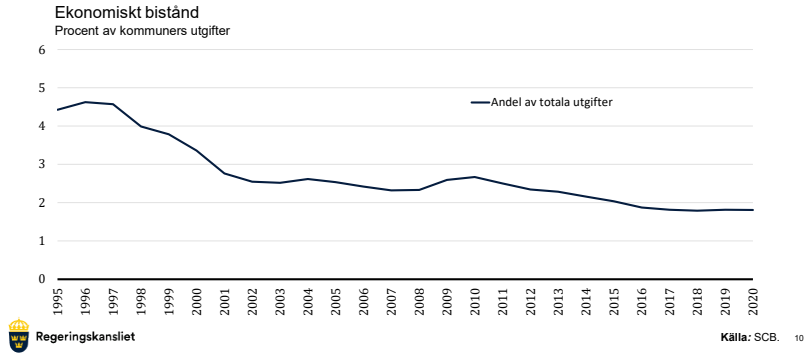
Agenda

- **Överblick av det gångna året**
 - Den förda finanspolitiken
 - **Utfall**
- Initiala kommentarer till slutsatserna i Finanspolitiska rådets årliga rapport

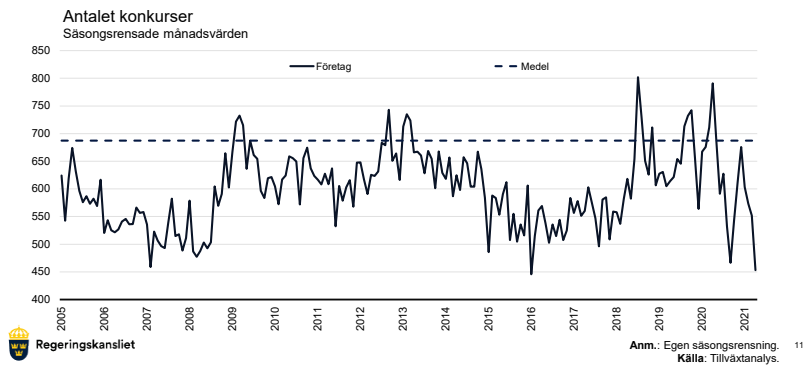
Svensk ekonomi klarade 2020 förhållandevis väl internationellt sett

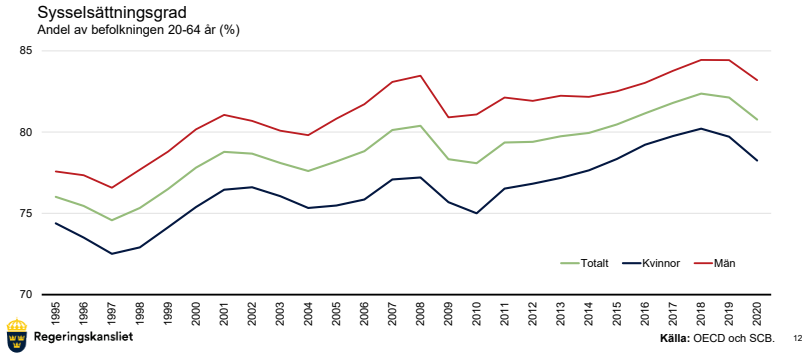
Kommunernas utgifter för ekonomiskt bistånd förändrade trots lågkonjunktur 2020

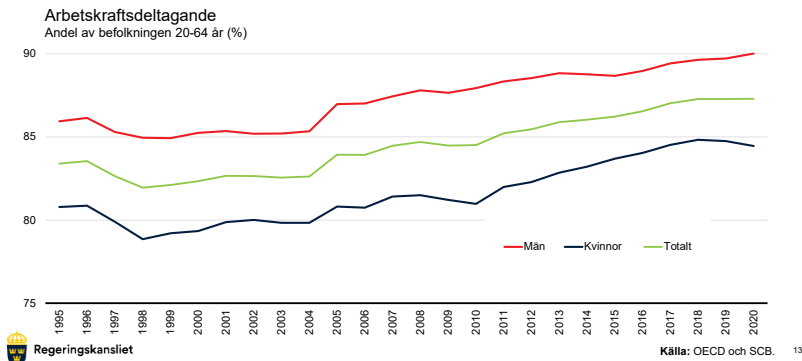
Förhållandevis få konkurser under 2020

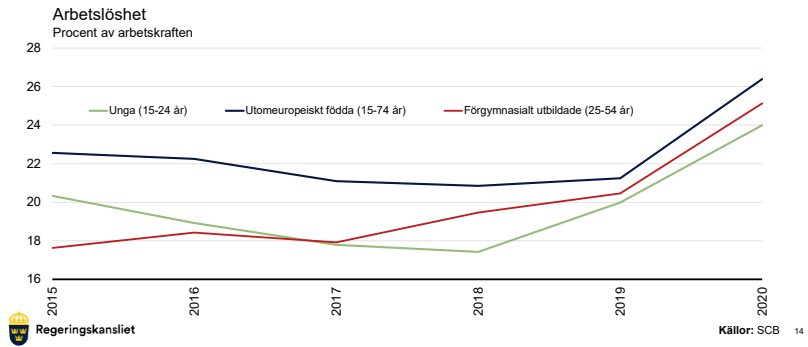
Historiskt hög sysselsättningsgrad 2020, trots brinnande kris

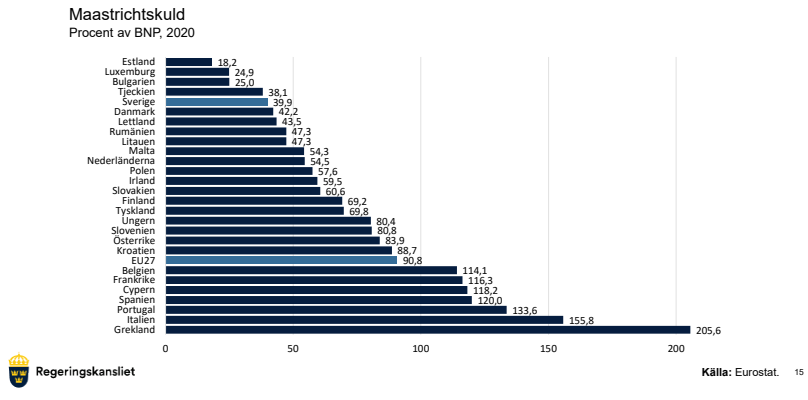
Arbetskraftsdeltagandet ökar under krisen

Men arbetslösheten riskerar att bita sig fast i vissa grupper

Fortsatt stort handlingsutrymme

Agenda

- Överblick av det gångna året
 - Den förda finanspolitiken
 - Utfall
- **Initiala kommentarer till slutsatserna i Finanspolitiska rådets årliga rapport**

Kapitel 1: Coronapandemin och ekonomins utveckling

- **Finanspolitiska rådet:** *Coronakrisen har inneburit stora utmaningar för finanspolitiken i och med osäkerheten om pandemins utveckling, krisens effekter på ekonomin och lämplig omfattning och inriktning på stödåtgärderna.*
- **Kommentar:** Pandemin har också påverkat ekonomin på ett annat sätt än i tidigare kriser, vilket inneburit att det varit särskilt svårt att förutse utvecklingen.

Kapitel 2: Finanspolitiska åtgärder under coronakrisen

- **Finanspolitiska rådet:** *När det gäller den övergripande inriktningen och storleken på de ekonomisk-politiska åtgärderna anser rådet att regering och riksdag i huvudsak agerat snabbt och kraftfullt givet de utmaningar svensk ekonomi stött inför. De vidtagna åtgärderna har tveklöst bidragit till att begränsa pandemins ekonomiska skadeverkningar och de flesta av åtgärderna har varit utformade så att syftena kunnat nås på ett förhållandevis effektivt sätt.*
- **Kommentar:** Rådet riktar också kritik mot vissa åtgärder, bl.a. den generella sänkningen av arbetsgivaravgifterna. Rådet lyfter också den förstärkta A-kassan och stöden till kommunsektorn och vården som viktiga delar av krispolitiken.

Kapitel 3: Finanspolitiken och det finanspolitiska ramverket

- **Finanspolitiska rådet:** *Det föreligger en avvikelse från överskottsmålet både 2020 och 2021. Mot bakgrund av coronakrisen är avvikelserna rimliga; omfattande åtgärder har krävts för att stötta ekonomin genom krisen och rådet ser inga skäl till att storleken på de samlade åtgärderna borde varit väsentligt annorlunda. Avvikelse innebär inte något brott mot det finanspolitiska ramverket eftersom det tillåter att sparandet varierar med konjunkturen.*
- **Kommentar:** Rådet riktar kritik mot planredovisning. Kritik riktas också mot oppositionens utskottsinitiativ som försvagar den samlade behandlingen av budgeten, vilket försvagar budgetprocessen.

Kapitel 4: Finanspolitiken i en värld med låga räntor

- **Finanspolitiska rådet:** *Penningpolitiken bör även i fortsättningen ha det huvudsakliga stabiliseringspolitiska ansvaret när ränteläget så tillåter. Det är viktigt att ta finanspolitikens begränsningar och risker på allvar. Mot denna bakgrund anser rådet att regeringen bör tillsätta en utredning som förbereder lämpliga finanspolitiska åtgärder att ta till i ett stabiliseringspolitiskt syfte.*
- **Kommentar:** Det finns många viktiga lärdomar att dra från krisen.

Appendix

Nyckeltal från regeringens prognos

Prognos VAP21 (prognos från dec-20 i grått)

	2020		2021		2022		2023		2024	
Procentuell förändring om inte annat anges										
BNP	-2,8	-2,9	3,2	3,0	3,8	3,7	1,9	2,2	1,6	1,6
BNP, kalenderkorrigerad	-3,1	-3,1	3,1	2,9	3,8	3,7	2,1	2,4	1,6	1,6
BNP per capita	-3,7	-3,8	2,3	2,2	3,0	2,9	1,1	1,4	0,9	0,9
Hushållens konsumtion	-4,7	-5,1	3,3	3,0	6,2	5,5	2,8	2,5	1,9	1,9
Offentlig konsumtion	-0,5	0,0	2,0	1,5	-0,3	-0,4	-0,9	-0,8	0,1	0,1
Fasta bruttoinvesteringar	0,6	-1,5	2,6	2,7	3,4	2,9	2,6	2,6	2,2	2,2
Lagerinvesteringar, bidrag till BNP-tillväxten	-0,8	-0,6	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Export	-5,2	-5,1	6,0	4,7	4,7	4,8	3,3	4,6	2,8	2,8
Import	-5,8	-6,5	6,2	4,6	4,6	3,9	3,2	3,7	2,6	2,6
Nettoexport, bidrag till BNP-tillväxten	0,0	0,4	0,2	0,2	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,2
Arbetade timmar, kalenderkorrigerad	-3,8	-3,8	3,0	2,7	2,4	2,4	1,1	1,3	0,5	0,5
Produktivet, näringslivet, kalenderkorrigerad	1,3	1,5	0,5	0,0	1,7	1,6	0,4	0,9	1,2	1,2
Sysselsättning, 15-74 år	-1,3	-1,5	0,3	0,1	1,9	2,1	1,7	1,7	0,6	0,6
Arbetskraft, 15-74 år	0,3	0,3	0,7	0,7	1,0	1,0	0,7	0,7	0,7	0,7
Arbetslöshet, 15-74 år (procent av arbetskraften)	8,3	8,5	8,7	9,0	7,9	8,0	7,0	7,1	7,0	7,0
KPI (årsgenomsnitt)	0,5	0,4	1,4	0,9	1,0	1,0	1,3	1,3	2,1	2,1
KPIF (årsgenomsnitt)	0,5	0,4	1,5	1,0	1,3	1,4	1,7	1,7	2,0	2,0
Reporänta (procent)	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,3	-0,3	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Offentliga sektorns finansiella sparande, % av BNP	-3,1	-3,9	-4,5	-3,6	-1,0	-1,1	0,5	0,3	1,0	1,0
Strukturellt sparande, offentlig sektor, % av potentiell BNP	-1,3	-1,9	-2,7	-1,7	-0,3	-0,4	0,6	0,4	1,1	1,1
Offentliga sektorns skuld, % av BNP	39,9	39,8	39,9	40,8	37,0	39,0	33,7	37,0	31,4	31,4
BNP-gap*	-3,9	-4,0	-2,6	-2,8	-0,5	-0,8	0,0	0,0	0,0	0,0

* Skillnad mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Anm.: Föröjningsbalansen avser fasta priser. Från och med 2021 anpassas arbetskraftsundersökningarna (AKU) till en ny ramtåg, det innebär ett tidseriebrott. Tidseriebrottet har inte beaktats i den här prognosen då osäkerheten kring dess storlek bedöms vara för stor. Källor: SCB och egna beräkningar.

2018/19:RFR1	FINANSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 8 november 2018
2018/19:RFR2	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om finansiell stabilitet den 5 februari 2019
2018/19:RFR3	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om transportsektorns bidrag till att uppfylla klimatmålen
2018/19:RFR4	SKATTEUTSKOTTET En utvärdering av personalliggarsystemet
2018/19:RFR5	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 7 mars 2019
2018/19:RFR6	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning den 2 maj om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2018
2018/19:RFR7	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2019
2018/19:RFR8	KULTURUTSKOTTET Att redovisa resultat – En uppföljning av regeringens resultatredovisning av utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid
2018/19:RFR9	SKATTEUTSKOTTET Skatteutskottets utvärdering av personalliggarsystemet
2018/19:RFR10	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om skogen som resurs och livsmiljö

2019/20:RFR1	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 24 september 2019
2019/20:RFR2	UTBILDNINGSUTSKOTTET Seminarium om livslångt lärande
2019/20:RFR3	KULTURUTSKOTTET Att redovisa resultat
2019/20:RFR4	UTBILDNINGSUTSKOTTET Regeringens resultatredovisning för UO15 och UO16 – utbildningsutskottets uppföljningar 2012–2018
2019/20:RFR5	FINANSUTSKOTTET Hur påverkas den finansiella stabiliteten av cyberhot, fintech och klimatförändringar? En översikt av forskning, aktörer och initiativ
2019/20:RFR6	NÄRINGSUTSKOTTET Uppföljning av beslutet att bilda Sveriges export- och investeringsråd
2019/20:RFR7	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om finansiell stabilitet den 29 januari 2020. Fintech och cyberhot – Hur påverkas den finansiella stabiliteten?
2019/20:RFR8	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET, KULTURUTSKOTTET, SOCIALFÖRSÅKRINGSUTSKOTTET, SOCIALUTSKOTTET, UTBILDNINGSUTSKOTTET Offentlig utfrågning på temat psykisk hälsa i ett Agenda 2030-perspektiv
2019/20:RFR9	UTBILDNINGSUTSKOTTET Öppen utfrågning inför den forskningspolitiska propositionen
2019/20:RFR10	TRAFIKUTSKOTTET Mobilitet på landsbygder – forskningsöversikt och nulägesbeskrivning
2019/20:RFR:11	KONSTITUTIONSUTSKOTTET Forskarhearing om den representativa demokratis utmaningar i polariseringens tid
2019/20:RFR:12	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga utfrågning om överskuldssättning
2019/20:RFR:13	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken 10 mars 2020

2020/21:RFR1	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 20 oktober 2020
2020/21:RFR2	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Uppföljning av tillämpningen av gymnasireglerna
2020/21:RFR3	NÄRINGSUTSKOTTET Sveaskogs samhällsuppdrag om markförsäljning – en uppföljning
2020/21:RFR4	NÄRINGSUTSKOTTET Artificiell intelligens – Möjligheter och utmaningar för Sverige och svenska företag
2020/21:RFR5	TRAFIKUTSKOTTET Punktlighet för persontrafik på järnväg – en uppföljning
2020/21:RFR6	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Digitalt seminarium om uppföljningen av tillämpningen av gymnasireglerna den 26 november 2020
2020/21:RFR7	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning
2020/21:RFR8	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om finansiell stabilitet – Risker i kölvattnet efter covid19-pandemin
2020/21:RFR9	SOCIALUTSKOTTET Digital offentlig utfrågning med anledning av Coronakommissionens delbetänkande om äldreomsorgen under pandemin
2020/21:RFR10	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 16 mars 2021
2020/21:RFR11	CIVILUTSKOTTET Uppföljning av lagen om kollektivtrafikresenärers rättigheter – hur har lagen fungerat för resenärerna?
2020/21:RFR12	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om järnvägens punktlighet
2020/21:RFR13	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om Riksbankens rapport Redogörelse för penningpolitiken 2020
2020/21:RFR14	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Offentlig utfrågning om rapporten Lantbrukets sårbarhet – en uppföljning